

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание ученой степени доктора философии (PhD) по направлению 6D050900 «Финансы»

Оразалинова Мадина Нурсагиевна

«Совершенствование механизма стабилизации банковской системы Республики Казахстан»

Актуальность темы исследования. В последние годы, в связи с ускоряющейся глобализацией, мировым финансовым кризисом, политической не стабильностью и последующими угрозами рецидива возникновения кризисных явлений в мире, все больше и больше внимания уделяют проблемам финансовой стабильности как финансовой системы в целом, так и отдельных ее компонентов, при этом наиболее важным и основополагающим элементом финансовой системы выступает банковский сектор. После мирового финансового кризиса 2007-2008 гг. повышенное внимание ученых и практиков к банковскому сектору вызвано тем, что устойчивое экономическое развитие любого государства в немалой степени зависит от эффективного функционирования банковской системы, поскольку банковский сектор играет важную роль в перераспределении средств и финансировании реального сектора экономики страны. В целях защиты интересов вкладчиков и клиентов деятельность банков во всех странах подвергается государственному регулированию, по средством использования монетарных, макропруденциальных и риск-ориентированных мер. На современном этапе вопросы регулирования приобретают актуальность в глобальном масштабе, а не только в рамках одной страны, что наглядно показал финансовый кризис, выявивший серьезные изъяны и несовершенство действующей системы банковского регулирования и надзора. Стало очевидно, к чему может привести непродуманная кредитная политика, и насколько велика современная роль риск-менеджмента. В этой связи, возникает необходимость не просто в совершенствовании действующей системы банковского регулирования, а в ее кардинальном изменении и создании новой посткризисной модели банковского регулирования и риск-ориентированного надзора, что обуславливает актуальность темы исследования.

Для поддержания и сохранение стабильности системы в целом, в Казахстане организуется регулирование и надзор, государство предоставляет финансовую поддержку банковскому сектору, а также предоставляет населению гарантирование депозитов. Также в рамках стабилизационной политики, в 2014 году НБРК по поручению Главы государства совместно с заинтересованными государственными органами и участниками финансового рынка была разработана Концепция развития финансового сектора до 2030 г. Данный документ подготовлен с учетом всестороннего анализа текущих и потенциальных рисков, присущих казахстанскому финансовому сектору и

описанных, в том числе, в рамках отчетов финансовой стабильности Казахстана за предыдущие периоды. В данной концепции отмечается, что ключевые вызовы для устойчивого и последовательного развития казахстанского финансового сектора в настоящее время обусловлены следующими факторами:

- сохраняющимися структурными дисбалансами, связанными с качеством банковских активов, недостатком долгосрочного фондирования и др.;

- необходимостью повышения эффективности финансовых институтов ввиду усиления требований к их устойчивости, в том числе в рамках международных регуляторных инициатив;

- ожидаемым ростом конкурентного давления на фоне активного участия Казахстана в интеграционных процессах (Евразийский экономический союз, ВТО).

Успешная реализация данной концепции и как следствие стабилизация отечественной банковской системы по нашему мнению демонстрируют возрастающую потребность в углублении теоретических представлений о стабильности банковской системы и условиях поддержания экономического равновесия. Таким образом, актуальность проблемы, недостаточная разработанность целостных представлений о стабильности банковской системы. Основные направления и мероприятия по поддержанию ее стабильности предопределило выбор темы диссертационной работы и основные направления исследования.

Объектом исследования является банковская система Республики Казахстан.

Предметом исследования является совокупность финансово-экономических отношений, связанных с совершенствованием механизма стабилизации банковской системы.

Цель исследования заключается в том, чтобы на основе анализа изучения научно-теоретических подходов и международной практики разработать ключевые направления по стабилизации банковской системы.

Достижение поставленной цели предполагает последовательное решение следующих **задач**:

- исследовать сущность и теоретическое содержание экономических категорий «банковская система», «стабильность банковской системы», «денежно-кредитное регулирование», «макропруденциальное регулирование»;

- рассмотреть особенности использования инструментов денежно-кредитной и макропруденциальной политики в условиях углубления кризисных явлений в экономике;

- изучить зарубежный опыт центральных банков и финансовых регуляторов в обеспечении финансовой стабильности банковской системы;

- осуществить оценку современного состояния банковской системы Республики Казахстан с применением SWOT – анализа;

- оценить эффективность и целесообразность применения режима денежно-кредитной политики «инфляционного таргетирования» в Республики Казахстан;

- разработать практические рекомендации по дальнейшей стабилизации банковской системы Казахстана.

Научная новизна диссертационного исследования заключается в следующих аспектах:

- приведена авторская трактовка понятиям “банковская система” и “стабильность банковской системы”;

- проведено сопоставление параметров банковских систем государств – членов ЕАЭС, что позволяет оценить конкурентные преимущества банковской системы Казахстана;

- на основе проведенного SWOT – анализа определены основные угрозы функционирования банковской системы Казахстана, представлена характеристика их проявления, предложены корректировки по их устранению;

- на основе проведенного SWOT – анализа обозначены преимущества и недостатки применения режима инфляционного таргетирования с точки зрения обеспечения стабильного экономического роста и стабилизации банковской системы;

- выявлены основные условия для эффективного использования режима инфляционного таргетирования и сформулирована пошаговая рекомендация по их реализации в Республики Казахстан;

- предложены возможные пути повышения уровня капитализации коммерческих банков для соответствия их новым требованиям Базель 3;

- определены основные компоненты для создания национального защитного механизма противостояния кризису;

- на основе анализа действующей банковской системы разработаны предложения направленные на дальнейшее совершенствование механизма стабилизации банковской системы.

Основные положения диссертационного исследования, выносимые на защиту:

- авторская трактовка понятий “банковская система” и “стабильность банковской системы”;

- результаты проведенного SWOT – анализа, где определены основные угрозы функционирования банковской системы Казахстана, представлена характеристика их проявления, предложены корректировки по их устранению;

- результаты проведенного SWOT – анализа, где обозначены преимущества и недостатки применения режима инфляционного таргетирования с точки зрения обеспечения стабильного экономического роста и стабилизации банковской системы;

- предложенные возможные способы повышения уровня капитализации коммерческих банков для соответствия их новым требованиям Базель 3;

- предложенный национальный защитный механизм противостояния кризису;

- разработанные предложения по совершенствованию механизма стабилизации банковской системы Казахстана.

Теоретическая и практическая значимость исследования диссертационного исследования заключается в разработке конкретных предложений и рекомендаций по совершенствованию механизма стабилизации банковской системы. Сформированные в работе авторские теоретические определения могут быть использованы в дальнейшем научно-академическими организациями при разработке методологических пособий по соответствующим дисциплинам («Банковское дело», «Банковский менеджмент», «Деньги, кредит, банки», «Риск-менеджмент»), а также органами банковского регулирования - при доработке соответствующих НПА.

Диссертационная работа включает научные результаты, полученные автором в рамках научно-исследовательской работы Университета «Туран» по темам «Модернизация платёжной системы Казахстана в условиях финансовой глобализации» (№ гос.регистрации 0110РК00237); «Новая финансовая архитектура посткризисной экономики Казахстана» (№ гос.регистрации 0110РК00236). Научно-обоснованные предложения и рекомендации диссертационного исследования внедрены в деятельность «ForteBank».

Полученные результаты могут быть использованы при разработке дорожной карты по контрциклическому регулированию банков второго уровня, которая представляет собой пакет мер по комплексу регуляторных требований и является логическим продолжением и дополнением ранее принятой Национальным Банком РК программы «10 шагов навстречу банкам второго уровня».

АННОТАЦИЯ

6D050900 «Қаржы» мамандығы бойынша философия докторы PhD ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация

Оразалинова Мадина Нурсагиевна

«Қазақстан Республикасының банктік жүйесін тұрақтандыру тетігін жетілдіру»

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Соңғы жылдары жаһанданудың жылдамдауы, әлемдік дағдарыс және саяси тұрақсыздық пен әлемде дағдарыстық қауіптердің төнуіне байланысты қаржылық тұрақтылыққа және жалпы алғанда қаржылық жүйеге көп көңіл бөліп отыр, оның жекелеген бкомпоненттеріне де көңіл бөлініп отыр, бұл жерде қаржылық жүйенің негізін құраушы элементі банктік сектор болып табылады. 2007-2008 жж. Әлемдік дағдарыстан кейін ғалымдар мен практиктар банктік секторға ерекше көңіл бөліп отыр, қандай да болмасын мемлекеттің тұрақты түрде экономикалық дамуы банктік жүйенің тиімді қызмет етуіне байланысты болады, себебі банктік сектор қаржыны қайта бөлуде және елдің нақты экономикасын қаржыландыруда маңызды рөл ойнайды. Салымшылар мен клиенттердің мүдесін қорғау мақсатында барлық елде банк қызметі монетарлық қаржы, макропруденциалдық қаржы мен тәуекелдік бағыттық шаралар бойынша мемлекеттік реттеуге ұшырайды. Қазіргі кезеңде реттеу мәселесі бір ғана елдің аясында емес жаһандық көлемдегі өзектілікке ие болып отыр, оны қаржылық дағдарыстан көре аламыз және банктік реттеу мен бақылау бағытындағы банктік кемістіктер мен олқылықтар. Ойластырылмаған кредиттік саясат неге алып келетіні белгілі болып отыр және менеджмент тәуекелінің қазіргі замандағы ойластырылмаған саясаты неге алып келетіні белгілі болып отыр. Осыған байланысты банктік реттеудің қолданылып отырған жүйесін жетілдіріп қана қою емес, сонымен қатар дағдарыс алдындағы жаңа банктік модель құру және тәуекел бақылауды құру қажеттілігі туындап отыр, ол зерттеу тақырыбының өзектілігін көрсетеді.

Тұрақтандыру саясаты аясында 2014 жылы ҚР ҰБ Елбасының тапсырысымен мүдделі мемлекеттік ұйымдармен бірлесе отырып және қаржылық нарық қатысушыларымен бірлесе отырып қаржылық секторды 2030 жылға дейін дамытудың Концепциясын жасады. Аталған құжат Қазақстандық қаржылық секторға тән ағымдағы және әлеуеттік тәуекелдерді толықтай сараптау арқылы дайындалды, сонымен қатар Қазақстанның алдыңғы жылдардағы қаржылық тұрақтылығы туралы есеп аясында жасалды. Аталған концепцияда қазақстандық қаржылық секторды ретімен дамыту және тұрақты дамыту үшін бүгінгі күні мына факторлар арқылы көрініп отыр:

- сақталып отырған құрылымдық дисбаланстармен, олар банктік активтер сапасына байланысты, ұзақ мерзімдік қорға салу және т.б. байланысты.;

- тұрақтылыққа талаптардың артуынан оның ішінде халықаралық реттуші бастама аясындағы қаржылық институттардың тиімділігін арттыру қажеттілігімен;

- Қазақстанның интеграция процестеріне белсенді түрде қатысуы барысында бәсекелестік қысымның артуын күтуден (Евразиялық экономикалық одақ, ДСҰ).

Аталған концепцияна табыспен жүзеге асыру және оның салдары ретіндегі отандық банктік жүйені тұрақтандыру салдары біздің пайымдауымызша экономикалық теңдікті қолдау жағдайында банктік жүйенің тұрақтылығы туралы теориялық түсініктерді тереңдетуді көрсетіп отыр. Сонымен мәселенің өзектілігі банктік жүйенің тұрақтылығы туралы түсініктің толық жасалмауында болып отыр. Оны тұрақтандыруды қолдау бойынша негізгі шаралар мен бағыттар диссертациялық жұмыстың тақырыбын таңдауға және зерттеудің негізгі бағыттарын анықтауға ықпал етті.

Зерттеудің мәні банктік жүйені тұрақтандыру тетігін жетілдірумен байланысты қаржы-экономикалық қатынастар жиынтығы болып табылады.

- «банктік жүйе», «банктік жүйені тұрақтандыру», «ақшалай-кредиттік реттеу», «макропруденциалдық реттеу» деген экономикалық санаттардың мәнін және теориялық мазмұнын зерттеу;

- экономикадағы дағдарыстық құбылыстар тереңдеуі жағдайында ақшалай-кредиттік және макропруденциалдық құрал-саймандарды пайдалану ерекшеліктерін қарастыру;

- орталық банктердің және банктік жүйенің қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етудегі қаржы реттегіштерінің шетелдік тәжірибесін зерттеу;

- SWOT – талдауды қолдана отырып, Қазақстан Республикасы банктік жүйесінің қазіргі жай-күйін бағалауды жүзеге асыру;

- Қазақстан Республикасында «инфляциялық таргетирлеу» ақшалай-кредиттік режимін қолдану тиімділігін және орындылығын бағалау;

- Қазақстанның банктік жүйесін бұдан әрі тұрақтандыру жөніндегі практикалық ұсыныстарды әзірлеу.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы мына аспектілерде тұрады:

- «банктік жүйе», «банктік жүйені тұрақтандыру» ұғымдарының авторлық түсіндірмесі келтірілген;

- ЕАЭО мүше-мемлекеттердің банктік жүйелерінің параметрлерін салыстыру жүргізілді, бұл Қазақстанның банктік жүйесінің бәсекелестік артықшылығын бағалауға мүмкіндік береді;

- жүргізілген SWOT – талдау негізінде Қазақстанның банктік жүйесі жұмысының негізгі қауіп-қатерлері анықталды, олар байқалуының сипаттамасы келтірілген, оларды жою бойынша түзетулер ұсынылған;

- жүргізілген SWOT – талдау негізінде тұрақты экономикалық өсуді және банктік жүйенің тұрақтылығын қамтамасыз ету тұрғысынан инфляциялық таргетирлеу режимінің артықшылықтары мен кемшіліктері белгіленген;

- инфляциялық таргетирлеу режимін тиімді пайдаланудың негізгі шарттары айқындалған және оларды Қазақстан Республикасында іске асырудың қадамдық ұсыныстары тұжырымдалған;

- олардың Базель 3 жаңа талаптарына сәйкес келтіру үшін коммерциялық банктерді капиталдандыру деңгейін арттырудың ықтимал әдістері ұсынылған;

- дағдарысқа қарсы ұлттық қорғаныс тетігін құру үшін негізгі компоненттер белгіленді;

- қолданыстағы банктік жүйені талдау негізінде банктік жүйені тұрақтандыру тетігін одан әрі жетілдіруіне бағытталған ұсыныстар әзірленді.

Диссертациялық зерттеудің қорғауға шығарылатын негізгі ережелері:

- «банктік жүйе», «банктік жүйені тұрақтандыру» ұғымдарының авторлық түсіндірмесі;

- жүргізілген SWOT – талдау негізінде Қазақстанның банктік жүйесі жұмысының негізгі қауіп-қатерлері анықталды, олар байқалуының сипаттамасы келтірілген, оларды жою бойынша түзетулер ұсынылған;

- жүргізілген SWOT – талдау негізінде тұрақты экономикалық өсуді және банктік жүйенің тұрақтылығын қамтамасыз ету тұрғысынан инфляциялық таргетирлеу режимінің артықшылықтары мен кемшіліктері белгіленген;

- олардың Базель 3 жаңа талаптарына сәйкес келтіру үшін коммерциялық банктерді капиталдандыру деңгейін арттырудың ұсынылған ықтимал әдістері;

- дағдарысқа қарсы ұлттық қорғаныс тетігі;

- Қазақстанның банктік жүйесін тұрақтандыру тетігін жетілдіру бойынша әзірленген ұсыныстар.

Диссертациялық зерттеудің теориялық және практикалық маңыздылығы банктік жүйені тұрақтандыру тетігін жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар мен ұсынымдарды әзірлеуде тұрады. Жұмыста тұжырымдалған авторлық теориялық анықтамалар кейіннен тиісті пәндер бойынша әдіснамалық құралдарды әзірлеген кезде («Банк ісі», «Банк менеджменті», «Ақша, кредит, банк», «Тәуекел-менеджмент»), сондай-ақ, банктік реттеу органдарымен – тиісті НҚА пысықтаған кезде пайдаланылуы мүмкін.

Диссертациялық жұмыс «Туран» Университетінің «Қаржылық жаһандандыру жағдайында Қазақстанның төлем жүйесін жаңғырту» (мем. тіркеу № 0110РК00237); «Қазақстанның дағдарыстан кейінгі экономикасының жаңа қыржылық сәулеті» (мем. тіркеу № 0110РК00236) тақырыптары бойынша ғылыми-зерттеу жұмысы аясында автормен алынған

ғылыми нәтижелерді қамтиды. Диссертациялық зерттеудің ғылыми негізделген ұсыныстары мен ұсынымдары «ForteBank» қызметіне енгізілген.

Алынған нәтижелер реттегіш талаптар кешені жөніндегі шаралар пакеті болып табылатын және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкімен бұдан бұрын қабылданған «Екінші деңгейдегі банктерге қарсы 10 қадам» бағдарламасының қисынды жалғасы және қосымшасы болып табылатын екінші деңгейдегі банктерді контркезеңдік реттеу жөніндегі жол картасын әзірлеуде практикалық іске асыруда пайдаланылуы мүмкін.

Диссертациялық жұмыстың **ғылыми жаңашылдығы** мына аспектілерден көрініп отыр:

- «банктік жүйе», «банктік жүфе тұрақтылығы», түсініктеріне негізделген авторлық түсіндірме беру «банктік жүйе тұрақтығы» түсінігінің шектері мен мазмұны ашылды оның негізгі сапалық сипаты тұрақтылық пен сенімділік болып табылады;

- Ұлттық Банктің дағдарыс жағдайындағы банктік сектордың қаржылық тұрақтылығын мониторингілеу мен реттеудегі рөлін және сараптау;

- Экономика қажеттілігіне сәйкес бақылау мен банктік реттеу шараларын жетілдіру бойынша ұсыныстар жасалды;

- Отандық қаржылық-несиелік саясаттан инфляциялық таргеттеу кестесіне ауысу артықшылықтарын негіздеу;

- Банктік сектордың тәуекел көлемін сандық бағалау және сапалық нәтижесі бойынша банктік сектордың қызмет етудегі негізгі қауіптер анықталды, оның пайда болу сипаттары ұсынылды;

- Банктік жүйені тұрақтандыру саясатын одан арғы жетілдіруге бағытталған ғылыми-негізделген тәжірибелік ұсыныстар кешені ұсынылды.

ANNOTATION

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in speciality 6D050900
«Finance»

Orazalinova Madina Nursagievna

“The Criteria and Methods of the banking system stabilization in the Republic of Kazakhstan”

The relevance of the research theme. In recent years, due to the accelerating globalization, the global financial crisis, political instability and the subsequent threat of recurrence of crisis phenomena in the world, great attention is paid to the problems of financial stability as the financial system in general and its individual components, wherein the banking sector serves the most important and fundamental element of the financial system. After the global financial crisis of 2007-2008 years the increased attention of scientists and practitioners to the banking sector is due to the fact that sustainable economic development of any country largely depends on the effective functioning of the banking system, as the banking sector plays an important role in the redistribution of resources and financing of the real sector of the economy. In order to protect the interests of depositors and clients banks' activities in all countries subjected to state regulation by means of the use of monetary, macroprudential risk-oriented measures. At the present time the regulatory issues become relevant on a global scale, not just within one country, that has been demonstrated by the financial crisis which has revealed serious flaws and shortcomings of the current system of banking regulation and supervision. It became clear, the consequences of ill-conceived credit policy, and how great is the role of modern risk management. In this connection, it is necessary not just to improve the existing system of banking regulation, but also its radical change and the creation of a new post-crisis model of banking regulation and risk-based supervision, which leads to the relevance of the research subject.

So as a part of stabilization policy, in 2014 the NBK on behalf of the Head of State, together with the concerned state authorities and financial market participants developed Concept of development of the financial sector until 2030. This document has been prepared based on a comprehensive analysis of current and potential risks inherent to the Kazakh financial sector and described, including under the Kazakhstan's Financial Stability report for previous periods. This concept states that the key challenges for sustainable and consistent development of Kazakhstan's financial sector is currently due to the following factors:

- The continuing structural imbalances associated with the quality of bank assets, the lack of long-term funding, etc .;
- The need to improve the efficiency of financial institutions due to increased requirements for their stability, including in the framework of international regulatory initiatives;

- The expected increase in competitive pressure on the background of the active participation of Kazakhstan in the integration processes (the Eurasian Economic Union, EEU).

The successful implementation of this concept and as a consequence of the stabilization of the domestic banking system in our opinion demonstrate the increasing need for deepening theoretical ideas about the stability of the banking system and the maintenance of conditions of economic equilibrium.

Thus, the relevance of the problem is an insufficient development of the holistic view on the banking system stability. The main directions and measures to maintain its stability determined the choice of the theme of the thesis and the main directions of research.

The research subject is a complex of financial and economical relations, connected with modernization of stabilization mechanism of bank system.

- to research the substance and theoretical content of economical categories of “bank system”, “stability of bank system”, “monetary regulation”, “macroprudential regulation”;

- to examine peculiarities of tools usage of monetary and macroprudential policies in conditions of crisis phenomena exacerbation in economy;

- to learn foreign experience of central banks and financial regulators in supporting of financial stabilities of bank system;

- to realize an assessment of modern condition of bank system of the Republic of Kazakhstan with application of SWOT-analysis;

- to assess effectiveness and practicability of “inflation targeting” monetary policy regime application in the Republic of Kazakhstan;

- to develop practical recommendations on further stabilization of bank system.

Scientific novelty of thesis research is in the following aspects:

- the author’s rendering of “bank system” and “stability of bank system” concepts are given;

- Parameter association of bank system of states – members of EEU are conducted that let to assess competitive advantages of Kazakhstan bank system;

- On the base of conducted SWOT analysis the main threats of Kazakhstan bank system are defined, characteristic of their performance is presented, corrections of their elimination are proposed;

- On the basis of conducted SWOT-analysis advantages and disadvantages of inflation targeting regime from supporting of stable economical growth and stabilization of bank system point of view are defined;

- Main conditions for effective usage of inflation targeting are appealed and stepped recommendation of their realization in the Republic of Kazakhstan are formulated;

- Possible ways of commercial banks capitalization level increasing for correspondence with new requirements of Bazel 3 are proposed;

- Main components for creation of national protection mechanisms of crisis opposition are defined;

- On the basis of analysis of acting bank system, proposals directed on further modernization of mechanism of bank system stabilization are developed;

The main provisions of thesis research passed for defense:

- the author's rendering of "bank system" and "stability of bank system" concepts;

- On the base of conducted SWOT analysis the main threats of Kazakhstan bank system are defined, characteristic of their performance is presented, corrections of their elimination are proposed;

- On the basis of conducted SWOT-analysis advantages and disadvantages of inflation targeting regime from supporting of stable economical growth and stabilization of bank system point of view are defined;

- proposed possible ways of commercial banks capitalization level increasing for correspondence with new requirements of Bazel 3;

- national mechanism protection of crisis opposition;

- developed proposals of modernization of stabilization mechanism of Kazakhstan bank system.

Theoretical and practical significance of research is development of concrete proposals and recommendations on modernization of mechanisms of bank system stabilization. Formed author's theoretical definitions in the thesis can be used in further by scientific academic organizations at development of methodological textbooks on corresponding disciplines ("Banking management", "Money, credit, banks", "Risk-management"), and also by organs of bank regulation – with adaptation of corresponding NLA.

The thesis work includes scientific results, received by the author under the research work of "Turan" University on the themes "Modernization of Kazakhstan payment system in the conditions of financial globalization" (state registration No 0110PK00237); "New financial architecture of Kazakhstan post-crisis economy" (state registration No 0110PK00236). Science based proposals and recommendations of thesis research are implemented in "ForteBank" activity.

Received results can be used in practical realization of road map development in counter cycle regulation of second level banks, which is a set of measures on complex of regulating requirements and is a logical continuation and addition of earlier adopted "10 steps towards second level bank" program by National Bank of RK.